V. Korn

Batakse offerande (I-III; met platen)

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 109 (1953), no: 1, Leiden, 32-51

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

BATAKSE OFFERANDE

Ces hommes croient que la terre mourrait, s'ils ne lui apportaient pas cette offrande...

Marcel Brion, La ville de sable.

I. *Herstel van het bioes-offer.*

Medio Juni 1938 kreeg ik te Sibolga onverwachts bezoek van een drietal zonderling uitgedoste oude heertjes, door mijn Javaanse major domus aangediend als „gasten uit de bergen”. Het bleken te zijn drie heidense priesters uit Pangoeroeran, de hoofdplaats van het grote eiland Samosir in het machtige Toba-meer. Zij waren in ambtsgewaad, bestaande uit donkere baadjes, lendedoeken en schouderkleden en ze droegen op het hoofd grote zwart-wit-rood gekleurde tulbanden van in elkaar gedraaide strengen weefgaren, waarin zij een kleine aanplant van *waringin*-takjes hadden aangebracht. Zeer waardig en statig schreden deze *parbaringin* op mij toe, riepen *horas* (sterkte), — welke wens ik op gelijke wijze beantwoordde — en kwamen binnen om te vertellen wat hun lever bezwaarde. Reeds meer dan twintig jaar waren de heidense landbouwofferfeesten, die eertijds tot heil van mens, dier en gewas onder hun leiding werden gevierd, door het bestuur verboden en volgens hen waren de nadelige gevolgen daarvan niet uitgebleven. Kon dat schadelijke verbod niet worden ingetrokken?

Het probleem dat mij zo onverhoeds voorgelegd werd, was voor mij geheel nieuw. Bij onderzoek in het archief bleek inderdaad zulk een verbod te bestaan. De buffelofferanden zouden aanleiding tot vechtpartijen hebben gegeven, terwijl het doodsteken van de offerbuffel met een lans als een wreedheid werd gebrandmerkt. Overigens bevatte de desbetreffende archiefbundel nog slechts een stapeltje rekestten, geadresseerd aan de opeenvolgende gewestelijke bestuurders, waarin op wederinstelling van het welvaartsoffer werd aangedrongen. Een oud zeer dus.

Bij nader onderzoek bleek het de Rijnse zending te zijn geweest, die op de uitvaardiging van dit verbod had aangedrongen. Blijkens het

adat-tijdschrift Partoengkoan¹⁾ had de oude Nommensen, de bekende voorman van de zending onder de Bataks, van die offerfeesten veel last ondervonden, doordat de genoten die weigerden daaraan deel te nemen of bij te dragen omdat ze tot het Christendom waren overgegaan, het landschap dat de offergemeenschap vormde, moesten verlaten. Ze mochten er namelijk als niet-Heiden geen grond bezet houden. Nommensen moest dus afzonderlijke Christengemeenschappen stichten. Dit was op den duur te lastig geweest. Vandaar dat hij het bestuur had weten te overtuigen van de noodzaak zowel het offeren van de buffel als het bespelen van de *gondang* (Bataks trommelorkest) te verbieden. Hierdoor werd meteen de gehele *parbaringin*-organisatie, draagster der heidense gedachtenwereld en krachtig bolwerk tegen voortschrijdende kerstening, lamgeslagen.

Nu is het nooit geraden een latent religieus of sociaal volksonbehagen te laten voortsmeulen; het vuur slaat dan uit op de meest ongelegen tijdstippen. Gefnuikt geloofsleven geeft aanleiding tot sectenvorming en heilsverwachtingen, zoals de *parmalim*-, *parhoedamdam*-, *parsiakbage*-e.d. religieuze bewegingen onder de Bataks voldoende aantonen. Zedelijk is het bovendien niet verantwoord bij een volk het fundament van zijn oud geloof te ondergraven, wanneer het nog geen bereidheid toont zich tot het Christendom te bekeren en juist in de landschappen om de Poesoek Boehit, de Batakse godenberg op de westoever van het Toba-meer, was die bereidheid nog verre te zoeken. In 1939 was nog geen derde van de bevolking op Samosir tot het Christendom overgegaan. De andere tweederden stelden nog ongeschokt vertrouwen in hun Batakse goden en vereerde voorouders en het verlangen naar herstel van de offerfeesten, die vroeger ter ere van die hogere machten werden gevierd, bleek daar dan ook vrij algemeen te bestaan.

Het was verder mijn overtuiging, dat het zendingswerk van het weer toestaan der offerfeesten geen nadeel zou ondervinden; integendeel, een geloofsovergang heeft alleen dan waarde, wanneer deze geschiedt op grond van de overtuiging dat de oude goden hebben afgedaan. Luther zei het aldus: „Prediken wil ik het, zeggen wil ik het, maar opdringen of dwingen wil ik niets, want het geloof wil vrijwillig en ongedwongen zijn”.

Doch hoe was het gesteld met die vechtpartijen en met de barbaarsheid van het offer zelf? Met de bewuste vechtpartijen worden bedoeld

¹⁾ Partoengkoan 1937, I, blz. 2 van nummer 1; J. C. Vergouwen, Het rechtsleven der Toba-Bataks, 1933, blz. 93; Warneck, Die Religion der Batak, 1909, blz. 194.

de dorpsoorlogjes, die in de gehele archipel bekend zijn. Daarbij trekken de bewoners van twee buurgemeenschappen dan wel genoten van ander-soortige oppositionele groepen tegen elkaar ten strijde; ze gooien over en weer stenen, speren, brandende fakkels, keiharde gebakjes e.d. waarbij het kan gebeuren, dat verwondingen worden opgelopen of dat er een dode valt te betreuren. Daarover mag dan geen zaak gemaakt worden. Het is tegen deze *prang adat* dat o.a. het *plakaat pandjang* van 25 October 1833 zich keerde²⁾. In de Toba-Batakse streken heette het voeren van zo'n dorpsoorlogje *masidanggoeran*. Ypes, die er met Warneck en Winkler een vorm van mensenoffer in ziet, verklaart te hebben vernomen, dat zulke speelsheden met het *bioes*-offerfeest geen verband houden en weet te vertellen dat ze 14 Juli 1891 in Silindoeng strafbaar werden gesteld³⁾. Of inderdaad zulk spel los staat van het dierenoffer meen ik te mogen betwijfelen⁴⁾. In verschillende streken, waar ik die gevechten zelf meemaakte, vooral op Bali⁵⁾, behoorden ze tot de feestkalender en maakten ze deel uit van bepaalde offerfeesten. Ook het flambouwengevecht der veehoeders (*anak angon*) in de desa Tegalsambi bij Japara is onafscheidbaar van de *sedekah boemi* en de daarbij opgelopen brandwonden of het afbranden van het hoofdhaar worden beschouwd als een offer aan de *dangijang desa*, de dorpsbeschermgeest, die er ook voor zorgt, dat het toegebracht letsel of de ravage in de haartooi zich ongelooflijk snel herstelt⁶⁾.

Hoe dit nu ook zij, één ding stond vast: Mocht de Batakse offerande in ere hersteld worden, dan zou dit alleen kunnen geschieden onder het voorbehoud van een ordelijk verloop.

Wat eindelijk de wreedheid betreft: de offerbuffel wordt door middel van lanssteken in de hartstreek gedood; meestal is één stoot voldoende. De slacht geschiedt in Indonesië in het algemeen geenszins humaner.

Na ampel beraad werd medio 1938 toestemming verleend de landbouwofferande in ere te herstellen. Aangezien ik het eerste feest niet kon meemaken, gaf ik de controleur van Samosir de opdracht te waken,

²⁾ Mr C. van Vollenhoven, Verordeningen Inlandsch Privaatrecht³, 1934, blz. 11.

³⁾ W. K. H. Ypes, Bijdrage tot de kennis van de stamverwantschap enz. der Toba- en Dairibataks, 1932, blz. 168-9. Dr J. Winkler, Die Toba-Batak auf Sumatra, 1925, blz. 144.

⁴⁾ De strijd tussen beide stamhelften om de buffel te doen neerstorten op de voor ieder hunner gunstige zijde, *mangaranggoethon*, lijkt mij slechts een andere vorm voor het *masidanggoeran*. Vgl. Ypes t.a.p. blz. 232.

⁵⁾ Vgl. mijn Het Adatrecht van Bali², 1932, blz. 437 en 91-2.

⁶⁾ Vgl. voor overeenkomstige flambouwengevechten bij de Bataks: Adatrechtbundel 27, 1928, blz. 85-6.

dat niets zou gebeuren, dat kon worden geacht te zijn in strijd met algemeen erkende beginselen van menselijkheid. Dat eerste offer werd gebracht te Pangoeroeran, bijgewoond door de controleur en door de taalgeleerde Dr P. Voorhoeve en beiden waren opgetogen over het schouwspel, dat ze daar te zien kregen.

II. *De priesterorganisatie van Sihotang.*

De 9e Januari 1938 was ik in de gelegenheid een buffelofferande mee te maken in het landschap Sihotang, gelegen op de westwal van het Toba-meer. Evenals in de andere aan de voet van de Poesoek Boehit gelegen landschapjes Sagala, Limbong e.a., is er in Sihotang slechts één regerende tevens grondgerechtigde clan of *marga*, eveneens Sihotang geheten. Deze zogenaamde *marga tano* of *marga radja* wordt in dit landschap ook wel genoemd Sigodang Oeloe — dit betekent: de man met het grote hoofd — naar de stichter zowel van landschap als clan. Deze groothoofdige was de oudste zoon uit de tweede vrouw van Radja Oloan, de stamvader van een der belangrijkste clangroepen van de Soemba-helft van het Batak-volk. Tot diezelfde clangroep behoort ook de *marga* Sinambela, dat is de clan waaruit de welvaartsvorst Si Singa Mangaradja geboortig is.

Van de Sigodang Oeloe-clan bewonen vijf van de zeven onderclans het landschapje Sihotang ⁷⁾, in volgorde van hun ouderdom geheten: Sipardaboean, Sorganimoese, Siforbandelok, Sirandos en Simarsoit. Alle vijf bezetten zij een eigen deel van het landschap (*toerpoek*). Als gevolg van het exogamiegebod was het voor de *marga radja* van belang ook leden van andere clans als inwoners toe te laten en zo vinden we als vrouwenontvangende groepen (*boroe*) lieden van de *marga*'s Sinabang, Sitanggang, Sigalingging, Sinaga, Simbolon, Simarmata, Silalahi, Habeahan, Nadeak en Manoeroeng. Volgens het landschapshoofd is Manoeroeng de zogenaamde *boroe sihabolonan* of hoofd-*boroe*, gerepresenteerd door Ama Radja Dopa. Volgens Si Togong van de *marga* Sinabang is zijn *marga* de hoofd-*boroe* en daarom belast met het hoogheffen van het offer, opgedragen aan Sigodang Oeloe ⁸⁾, terwijl tenslotte Habeahan ook aanspraak op die functie maakt.

Het landschapje Sihotang telt goed 2800 zielen ⁹⁾. Eertijds schijnen

⁷⁾ Voor het ontstaan van clan en landschap Sihotang vgl. W. M. Hoetagaloe, Poestaha taringot toe Tarombo ni bangsa Batak, 1926, blz. 202 v.v.

⁸⁾ Adatrechtbundel 42, 1943, blz. 30 nt.

⁹⁾ Opgave Volkstelling 1930, deel IV, 1935, blz. 124.

er drie offergemeenschappen, *bioes*, te hebben bestaan: Sipardaboean, Simarsoit en Simbolon (*boroe*), thans kent het landschapje er slechts één. Deze *bioes* vereert de *sombaon* (natuurgeest tevens vereerde voorouder) Ompoe Baganding Toea Saranggean Pardosi, de heilige gevlekte slang, huizende in de bossen van het westelijk randgebergte, van waaruit hij voor het landschap de regenval beheerst. Bij het jaarlijks veldoffer, *mangase taon* of het *mangan horbo bioes*, het verorberen van de buffel, smeekt men deze *sombaon* om voorspoed voor gewas, vermeerdering van vee en geluk voor de mens (*gabe na ni oela, sinoer na pinahan, horas djolma*). Dan komt de reeds door Vergouwen geschetste talrijke *parbaringin*-organisatie in actie¹⁰), waarbij de vijf onder-*marga* in de volgorde Sipardaboean, Sirandos, Simarsoit, Sitorbandolok, Sorganimoesa, gedurende een landbouwjaar de leider, *soehoet*, leveren. Elke onder-*marga* heeft een vast aantal *parbaringin*, totaal negenenvijftig man. Voorzover deze behoren tot de inwonende *marga* heten ze *anak ni ripe*.

Aan de top van die priesterorganisatie staat een driemanschap van deskundigen, *pande na toloe* genaamd, daaronder komt een vijfmanschap, de *radja na lima* (één uit elke onder-*marga*), waarop volgt een tweede vijftal: de *radja na sampoeloe* wederom één per onder-*marga*, dan een groep van twintig *sipangan paningkiran* (dit zijn de schouwers, vier voor elke onder-*marga*) en ten slotte de negenentwintig mindere *parbaringin* of *pangoeloe* voor het grootste deel tot de inwonende *marga* behorend. Zoals uit bijgaande opgave kan blijken bekleden verschillende *parbaringin* gelijktijdig meer dan een der genoemde waardigheden. In de tweede staat zijn de namen opgenomen van de vijftentwintig vrouwen, die aan het offerfeest deelnemen, de zgn. *paniaran*, die elk als medium voor een bepaalde geest optreden.

Taak der *parbaringin*. De drie deskundigen uit de drie oudste *marga*-takken voeren de titel van onderscheidenlijk *Pande na bolon* (Pardaboean), *Soehoet ni hoeta* (Sorganimoesoe) en *Polloeng na bolon* (Sitorbandolok), welke titelnamen als volgt vertaald kunnen worden: de grote deskundige, de gastheer van het dorp en de grote redetwister. De *Pande na bolon* is het erkende geestelijke hoofd van het landschap. Hij belegt de vergaderingen der *parbaringin*-broederschap in de *togoean na godang*, de grote vergaderplaats van het landschap, verstaat zich met de wereldlijke landschapsbestuurders (*radja doli*) voor het houden van de landbouwoffers en heeft tot taak die offeranden voor te bereiden en

¹⁰) Vergouwen, t.a.p. blz. 90.

ordelijk te doen verlopen. Hij heeft de bevoegdheid hen, die zich tijdens die plechtigheden misdragen, te beboeten. Bij verschillende gelegenheden spreekt hij in gebeden (*tonggo tonggo*) de godheid toe of uit hij zegenwensen. Zijn twee gezellen zijn met hem, *parhata di togoean*, sprekers op de vergaderingen, alwaar zij evenals op de offerplaats, naast hem gezeten zijn op één mat (elders paardenhuid). Het wijden van de buffel door middel van een laatste rituele reiniging geschiedt zoals nader zal blijken door de *pande na toloe* tezamen.

De *radja na lima* en — *na sampoeloe* zijn de naaste tien priesterlijke helpers van de drie *pande*, doch zij moeten ook offerfunctionarissen, die wegens jeugdige leeftijd te onervaren zijn, met raad en daad bijstaan.

De twintig *sipangan paningkiran* hebben tot taak tezamen met de *parhara* de offerbuffel te keuren bij aankoop door de *pande na toloe* en te verdelen na het afslachten. Ook kopen zij de kleine dieren, die als bijoffers dienen.

De mindere *parbaringin* of *pangoeloe* moeten de bevelen van hun hogere collega's uitvoeren. Zij halen de offerpaal (*borotan*) die van een bepaalde boomsoort moet zijn uit het bos, versieren hem op de voorgeschreven wijze, planten hem op de door hen schoongemaakte offerplek (*parbioesan*), bereiden de hanenoffers enz. Zij zijn de eigenlijke geestelijke representanten van het gewone volk (*na torop*) namens wie ze meedansen in de reien der priesters. Zij, grotendeels voortgekomen uit de inwonende *marga*, zijn ook belast met de inning der offerbijdragen (*goegoe*), die voor een belangrijk deel afkomstig zijn van hen, die sinds het vorige *bioes*-feest getrouwd zijn met meisjes uit het landschap Sihotang, ook al zijn ze daar niet woonachtig ¹¹⁾.

De *parbaringin* zijn verdeeld in twee groepen, die van de *soehoet* (feestleider) en die van de *pamantom* (spietser, offeraar). In 1939 bestond de *soehoet*-partij (rechts) uit: Sipardaboean, Sorganimoeseo en Sirandos, de *pamantom*-partij (links) uit: Sitorbandelok en Simarsoit. Overeenkomstig de adat zorgt men er voor, dat de *soehoet*-groep numeriek het sterkst vertegenwoordigd is bij gelegenheden waarin beide partijen tegenover elkaar staan.

¹¹⁾ De kosten van het bioes-feest werden eertijds gesteld op honderd *ampang boes* d.i. 4400 *soloep* ongepelde rijst, waarvan iedere *toerpoek* een vijfde deel moest opbrengen. Voor het *bioes*-feest van 1939 waren de kosten geraamd op f 120.—, zodat elke *toerpoek* f 24.— had te betalen. Voor de betekenis der inhoudsmaten: *ampang*, *pamasai*, *djoel*, *soloep* en *bale* of *tjangkar* zij verwezen naar de woordenboeken van Van der Tuuk en Warneck.

De kleedij der *parbaringin* is zwart en donkerblauw ¹²⁾. Kleuriger zien hun vrouwen er uit, wanneer zij in haar dansen tijdens de offerfeesten verschillende geesten ten tonele voeren ¹³⁾. Deze *paniaran*, vijftwintig in getal, tooien heur haardos met lange varenbladeren, terwijl er vier bij zijn, de *parsanggoel na gadjang*, t.w. Sinomba ni Toean, Boroe na Mora, Boroe na Binbinan en Boroe ni Hare die bovendien nog een hoge pluim van haneveren (*lailai*), gestoken in een tulbandvormig draagkussentje, *laman laman djaroengdjoeng*, vervaardigd van weefgaren en een soort raffiavezel en gevuld met geurige bladeren, op het hoofd hebben. In de oren dragen alle *paniaran* gouden sieraden ¹⁴⁾, voorhoofd en wangen zijn beplakt met geweekte, halfgaar gekookte rijst. Over hun tot aan de knie reikende baadjes met veel rood in de patronen, bengelen lange snoeren gele kralen, bevestigd aan een lederen met schelpjes versierde halsband. Verder dragen zij twee schouderdoeken en een fraaie sjaal, die langs de rug afhangt. De drie voornaamste *paniaran* zijn de vrouwen der *pande na toloe* t.w. Pande bolon Boroe, Soehoet ni hoeta Boroe en Polloeng na bolon Boroe. Bij verschillende gelegenheden moeten zij de reidans der *paniaran* openen.

Hieronder volgen de namen der huidige *parbaringin* (*marga-gewijs*) met opgave van hun functies.

Sipardaboean:

1. Pande bolon	eerste <i>pande na toloe</i>
2. Aman Diara	<i>radja na lima</i>
3. Hoemala	<i>radja na sampoeloe</i> en
<i>sipangan paningkiran</i>
4. Ama Ima	<i>sipangan paningkiran</i>

¹²⁾ De priesters mogen alleen zwarte hoofddoeken dragen, geen rode of witte, aangezien er dan bepaalde ziekten in het rijstgewas zouden optreden (vgl. Ypes t.a.p. blz. 391). Het is daarom wel merkwaardig, dat de *parbaringin*, die mij te Sibolga kwamen bezoeken driekleurige hoofddoeken droegen. Wellicht wilden zij door het bezigen van deze driekleurige garen hoofddoeken (*bonang manaloe*) tot uitdrukking brengen, dat zij kwamen namens de gehele bevolking. Van de markt-plaats waar allerlei slag lieden samenkomen, spreekt de Batak ook als van de *onan parsimboeran, tiga bolit parsaoan* (= waar de drie kleuren zich mengen). Vgl. voor driekleurige hoofddoeken, *tali tali tigabolit*, woordenboek Warneck blz. 210.

¹³⁾ Zijn de vrouwen der priesters geen schoonheden, dan mogen zij bij het dansen door jeugdige en lieftalliger meisjes vervangen worden. Zo te zien hadden men te Sihotang die pijnlijke schiftingsoperatie niet al te ver doorgevoerd.

¹⁴⁾ *Parbaringin* mogen geen sieraden dragen.

5. Luther	<i>sipangan paningkiran</i>
6. Aman Targas	<i>pangoeloe</i>
7. Ompoe Halendang	<i>pangoeloe</i>
8. Togang (Sinabang)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>
9. Ama ni Atoepang
(Sinabang)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>
10. Paulus (Sitanggang)	<i>anak ni ripe en sipangan paningkiran</i>

Sorganimoesoë:

1. Soehoet ni hoeta	<i>twede pande na toloe</i>
2. Pangarantap	<i>radja na lima en sipangan paningkiran</i>
3. Amarhoeling	<i>radja na sampoeloe en soehoet</i>
4. Goeroe Pinadjindjing	<i>sipangan paningkiran</i>
5. Tambatoea	<i>sipangan paningkiran en goeroe taon</i>
6. Ama Rangkoep	<i>pangoeloe</i>
7. Aman Daksi	<i>sipangan paningkiran</i>
8. Patoeradja	<i>pangoeloe</i>
9. Ama ni Arden	<i>pangoeloe en ama ni parhara</i>
10. Ama ni Hantor	<i>pangoeloe en panoetoeri</i>
11. Ama Radja Itam
(Sigalingging)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>
12. Ama Radja Monang
(Sitanggang)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>

Sitorbandolok:

1. Polloeng na bolon	<i>derde pande na toloe</i>
2. Ama ni Mealan	<i>radja na lima</i>
3. A. ni Balitan	<i>radja na sampoeloe en
sipangan paningkiran</i>
4. Pa(n)djang	<i>pangoeloe</i>
5. Ama ni Goegoean	<i>sipangan paningkiran</i>
6. A. R. Hoemala	<i>sipangan paningkiran</i>
7. Matheus	<i>sipangan paningkiran</i>
8. Aman Doema	<i>pangoeloe</i>
9. Aman Djarja	<i>pangoeloe</i>
10. Aman ni Mansam	<i>pangoeloe</i>
11. Aman Djaoelina (?)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>
12. Ama ni Pintor (Sinaga)	<i>anak ni ripe</i>

Sirandos:

1. Goeroe Sodjoeangon	<i>radja na lima</i>
2. Ama ni Enggar	<i>radja na sampoeloe en
sipangan paningkiran</i>
3. Ama Loepak	<i>sipangan paningkiran</i>
4. Aman Djoema	<i>pangoeloe</i>
5. Aman Toga (Sinaga)	<i>anak ni ripe en sipangan paningkiran</i>
6. Ama Radja Pandis
(Sinaga)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>
7. Aman Djoemrar
(Simbolon)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>
8. Panioer (Simarmata)	<i>anak ni ripe</i>
9. Pardjait (Silalahi)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>
10. Ama radja Halim
(Silalahi)	<i>anak ni ripe en sipangan paningkiran</i>
11. Paulus (Silalahi)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>
12. Ama Radja Oehat
(Silalahi)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>

Simarsoit:

1. Pamontang Laoet	<i>radja na lima</i>
2. Parlopi	<i>radja na sampoeloe en
sipangan paningkiran</i>
3. Ama ni Aris	<i>sipangan paningkiran</i>
4. Ama Radja Moelia	<i>sipangan paningkiran</i>
5. Ama ni Martha	<i>sipangan paningkiran</i>
6. Ompoe Boengadjalan	<i>pangoeloe</i>
7. Patahan	<i>pangoeloe</i>
8. Aman Jonathan	<i>pangoeloe</i>
9. Aman Tinatang	<i>pangoeloe</i>
10. Kenan	<i>pangoeloe</i>
11. Paramin	<i>pangoeloe</i>
12. Toenas (Habeahan)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>
13. Bangoen (Simbolon)	<i>anak ni ripe en pangoeloe</i>

Hieronder volgen de namen der *paniaran*; de namen der in haar varende geesten staan tussen haakjes vermeld.

Sipardaboean:

1. Ompoe Lomak Boroe	(Sinombanitoean)

2. Nai Abraham	(Boroe na Mora)
3. Na Radja Oendan	(Nan Daon Boroe)
4. Nai Pamenda	(Pande bolon Boroe)
5. Nan Zachias Boroe	(Nai Ara Sinomba)

Sorganimoesoe ¹⁵⁾:

1. Na Radjadapoen	(Soehoet ni hoeta Boroe)
2. Parsagi Boroe	(Datoe Bonar ni Adji)
(mannelijke geest)
3. Na Radja Hormat	(Boroe na Binbinan)
4. Ompoe Gandjang Boroe	(Nai Boroe Tangga Omas)

Sitorbandelok:

1. Na Ledjeng	(Polloeng na bolon Boroe)
2. Nan Soemillam	(Boroe ni Hare)
3. Na Radja Ria	(Nadjoera Sodasdason)
4. Nan Djason	(Nai Boroe Marebat-ebat)

Sirandos:

1. Nai Pangke	(Parnadeak Parorot)
2. Nan Toga Sinaga	(Boroe Hinambingan)
3. Partaon Oehoein Boroe	(Namortoea Siboras)
4. Na Radja Moeara	(Nai Radja Hasahatan)
5. Nai Nathan	(Nai Palasionggang)
6. Nan Loepak Boroe	(Sibaso taon)
7. Nai Botik	(Hasandaran ni Radja Djaoe)
8. Na Radja Halim	(Nai Marbona Toean)

Simarsoit:

1. Na Radja Gompoe	(Boroe Samoana)
2. Nan Dapet Boroe	(Nan Soemindar Boroe)
3. Nai Haltoe	(Nan Telmek ditapian)
4. Ompoe ni Ontom Boroe	(Djaoepar Sinomba)

¹⁵⁾ In een andere opgave wordt voor *Sorganimoesoe* nog een vijfde *paniaran* vermeld, Nan Tamba een *sibaso taon*; waarschijnlijk is zij de echtgenote van Tambatoea, de *goeroe*- of *datoe taon*.

Bijzondere waardigheidsbekleders.

De eerste merkwaardige figuur onder deze waardigheidsbekleders bij het offeren is de *soehoet*, de voorganger of feestleider, die tevens als *pardjoegoek* (= zitter), *parsidoeng* (= klaar zijnd) of *partandoek godang* (= groothoorn drager) fungeert¹⁰⁾. De functie rouleert jaarlijks over de onder-*marga* (boven blz. 36). In 1939 kwam deze toe aan de onder-*marga* Sorganimoesoë, aangezien bij het laatste feest vóór het offerverbod ruim twintig jaar terug Sitorbandelok de *soehoet* had geleverd.

Deze figuur en zijn woning staan gedurende een landbouwjaar van tien maanden in het centrum van de algemene belangstelling en verering. Tijdens het grote veldoffer is in hem de *sombaon* Ompoe Baganding Toea Saranggean Pardosi gevaren, doch tevens is hij één met het offerdier, de buffel. Zijn de *parbaringin* al gebonden aan allerlei verbodsbepalingen op het gebied van voeding, kleding en werkzaamheden, strenger nog zijn de leefregels, die de *pardjoegoek* in acht heeft te nemen. De hem toegestane spijsen mag hij nooit van een houten bord nuttigen. Water betrekken hij en zijn beide gezellen uit de *aek parsidoeng*, een voor het publiek verboden bronnetje. In huis moet hij alleen of in bijzijn van de straks te noemen *panombai* en *panoetoeri* rusten in een met matten afgeschoten kamertje (*loengloeng*), hij mag zich gedurende één landbouwjaar niet buiten de *hoeta* begeven, moet steeds plechtig langzaam voortschrijden en niet naar links noch naar rechts kijken. Tijdens de offerplechtigheden moet hij onbeweeglijk de blik gevestigd houden op het gewijde offer, voorzover hij althans niet aan het oog onttrokken wordt door een klein kamertje van pandanmatten, dat een zestal behulpzame familieleden, die hem overal vergezellen, snel om hem heen opbouwen.

Achter de *pardjoegoek* zitten een drietal jonge meisjes met geurige *hase hase*-bladeren in het haar. Zij zijn de *panoempahi* of ondersteunsters. Alle drie zijn gehuld in een gestreepte *oelos*. Ook zij mogen niet eten uit een houten bord.

De *pardjoegoek* draagt over zijn lichtgekleurde lendendoek en baadje een lange witte omslagdoek *mondil* genoemd. Op zijn kaalgeschoren hoofd waarop hij een jaar lang de haren ongestoord moet laten aangroeien torst hij een geweldige hoofddoek, *boelang*, van bruin goet

¹⁰⁾ Over de vraag of de functies van *soehoet* en *partandoek godang* in één persoon verenigd kunnen zijn, handelt noot 27.

(*marikkin*)¹⁷⁾ waarin aan de voorzijde drie grote knopen gelegd zijn. Uit de beide buitenste knopen steken een tweetal *silindjoeang*-bladeren als hoorns omhoog, terwijl de twee lange uiteinden als slangen zich naar beneden kronkelen. Steeds houdt hij bij het gaan een lans in de hand. Zowel hoofddoek als lans, waarvan twee stel voorkomen, zijn bezit van de gemeenschap.

Eén *boelang* lang 15 vadem ($\pm$ 27 meter) wordt bewaard door Stephanus van onder-*marga* Sipardaboean, een tweede lang 12 vadem berust bij Parsontang van Sitorbandolok. Komt de *soehoet* voort uit de onder-*marga* Sipardaboean of Sirandos dan gebruikt hij de *boelang* van Sipardaboean; is de *soehoet* uit een der drie andere onder-*marga* dan ontvangt hij de *boelang* van Sitorbandolok. Volgens de oude adat is de *soehoet* voor het gebruik van die hoofddoek aan de bewaarder een vergoeding verschuldigd van twee *ampang boes* ongepelde rijst (= 88 *soloep*), doch in 1939 werd die rijst al vervangen door een bedrag van anderhalve gulden. Aangezien de *soehoet* voor elk gaatje dat hij door het gebruik in de hoofddoek maakt één *ampang toenas* of 22 *soloep* ongepelde rijst als schadevergoeding moet voldoen, wordt vóór het ingebruiknemen zorgvuldig nagegaan hoeveel gaten en gaatjes er dan al in zijn.

Wat de lansen betreft, het wapen dat de *soehoet* in 1939 bij zich droeg, berustte bij Sitorbandolok, de lans waarmee de buffel zou worden doorstoken bij Sipardaboean.

Een tweede figuur van betekenis is de *panoetoeri*, de raadgever, die belichaamt de Pinaboeroe ni Sombaon Ompoe Baganding Toea, de dochter van de hoofd-*sombaon* dus. Zijn plaats is links van de groot-hoorndrager in wiens nabijheid hij zich steeds, ook des nachts, bevindt. Ook hij mag het hoofdhaar gedurende het feestjaar, d.i. tot het later te bespreken *marsitoea oma oma* van het volgend jaar, niet meer knippen en ook op hem zijn gelijke onthoudingsbepalingen van toepassing als die voor de *pardjoegoek* gelden. Zijn gewijde functie blijkt uit de witte kleur van zijn hoofddoek. Hij is de bewaarder van de *lo pian laklak*, het heilig *bioes-boek*, waaruit hij de gewijde spreuken en aanroepingen, alsook de gunstige tijdstippen en voortekenen afleest. Aan de hand van dit boek geeft hij ook aanwijzingen bij het vervaardigen en opstellen van de offerpaal¹⁸⁾.

¹⁷⁾ H. J. Eggink noemt in zijn Angkola- en Mandailing-Bataksch-Nederlandsch woordenboek blz. 141 *mariken*: ongebleekt katoen.

¹⁸⁾ Of in Sihotang zulk een boek aanwezig is, bleek niet.

De *panombai*, de sneker, heeft zijn plaats rechts van de groothoorn-drager. Bij het aanbieden van verschillende offers smeekt hij de godheid voorspoed af. De voor hem geldende onthoudings- en kledingvoorschriften zijn als die van de *panoetocri*. Hij draagt evenzeer een witte hoofddoek.

Bij dit gewijde drietal behoort de *parhara*, de omroeper tevens orde-handhaver, een enigszins clowneske figuur met kaalgeknipt hoofd zonder hoofddeksel ¹⁹⁾. In de kleding van deze functionaris, die evenals de *pardjoegoek* een ongehuwde jongeman moet zijn, overweegt de rode kleur. Aan zijn gordel draagt hij een van pandan gevlochten tas voor gekookte rijst (*parindahan*). Gaat hij het landschap rond om de mensen op te roepen, dan is hij voorzien van een regenscherm, anders draagt hij een lange staf. Deze *parhara* is een gevreesde figuur, men durft nauwelijks naar hem te kijken laat staan hem te dicht naderen en men gedraagt zich uitermate ordelijk om te voorkomen dat men door de *parhara* met zijn staf wordt aangewezen. Zo waren tijdens het *bioes*-feest enige opgeschoten jongens in een boom geklommen om het schouwspel beter te kunnen zien, doch toen de *parhara* even met zijn staf naar hen wees, wisten ze niet hoe gauw ze beneden zouden komen. De zaak is namelijk dat deze staf magisch gevaarlijk is. Degeen tegen wie hij opgeheven wordt, voelt zich onmiddellijk ziek worden. De te hulp geroepen *datoe* verordent dan steevast, dat de patiënt een *gondang*-partij moet geven, waarbij de *radja parbaringin*, de *parsanggoel* en de *parhara* uitgenodigd worden. Hij vraagt hun vergiffenis, waarop allen gezamenlijk de *sombaon* smeken om genezing, die dan ook onverwijld intreedt. Dit kost de betreffende persoon echter een flink bedrag, want voor de *paoesaem* (afweer- of vervangingsmiddel) betaalt hij al f 50.—.

Ofschoon de *parhara* zijn haar ook niet mag knippen voor het volgende *marsitoea oma oma* loopt zijn feitelijke dienst af in de maand *sipaha onom*, waarna zijn werk overgenomen wordt door een der mindere *parbaringin*, de zogenaamde *ama ni parhara*, d.i. vader van de boodschapper.

De volgende functionaris heeft een gans ander karakter. De *goeroe*-of *datoe taon*, geheel in het zwart gekleed, is de priester van het landbouwceremonieel, die in verbinding staat met de grondgeesten, wie hij ook de buffel wijdt, terwijl hij de lage offers verzorgt. Een belangrijke taak, die hij te volbrengen heeft, is het in orde brengen van de

¹⁹⁾ In Pangoeroeran draagt hij een hoog torenvormig hoofddeksel.

boelang van de *pardjoegoek*. Aangezien Tambatoea, de *datoe taon* in 1939, nog betrekkelijk jong was en het plooien en knopen van de hoofddoek veel deskundigheid vereist, had hij de hulp ingeroepen van Goeroe Pinadjingdjing en Goroe Sodjoeangon, onderscheidenlijk *sipangan paningkiran* en *radja na lima*, aan wie hij voor die prestatie een gulden schonk. Hij geniet meer vrijheid dan het zoëven besproken viertal, mag bijvoorbeeld na elke plechtigheid roken en kan zich na afloop van het *bïoes*-feest vrij door het gehele landschap bewegen. Zijn plaats is links van de *panoetoeri*.

Ten slotte noemen we nog de hoofdfiguur uit de groep die staat tegenover de *soehoet*-partij t.w. de *pamantom*, wiens taak het is de offerbuffel door middel van lanssteken te doden. Hij is geheel in het rood gekleed, zijn jasje heeft de rode kleur van de *boenga dapdap*, zijn hoofddoek is vurrood. Zijn werkzaamheid zal voldoende uit de nu volgende beschrijving van de offerplechtigheden blijken.

III. De voorbereidende plechtigheden.

Aangezien het zich liet aanzien, dat ik tijdens mijn dienstreis in Januari 1939 niet langer dan één dag voor een bezoek aan Sihotang kon uittrekken, gaf ik de Batakse bestuursambtenaar Radja S. Oedjoeng de opdracht een tijd vóór de grote offerande zich in het landschap op de hoogte te stellen van al hetgeen daar voor de hoofdplechtigheid voorviel. Toen hij aankwam bleek hem, dat de priesters reeds maanden met de viering der feesten van de landbouwkalender bezig waren; hij kon nog net het slot van het na te noemen *manabe* bijwonen. Over de reeds gevierde plechtigheden lichtten de priesters hem echter in. Van zijn bevindingen stelde Oedjoeng een knappe nota op, waaraan in het voorgaande reeds het nodige ontleend is en die ik verder meer op de voet zal volgen. De 8ste Januari kwam ook Dr Voorhoeve ter plaatse aan, hetgeen voor Oedjoeng een welkome morele steun geweest moet zijn, want in een brief aan de controleur had hij in twijfel getrokken of hij wel de moed zou hebben in de aanstaande nacht naar het huis van de feestleider te gaan, waar in het pikdonker de *sombaon* in de *pardjoegoek* zou varen. Dr Voorhoeve gaf in de Deli-Courant van 17 en 19 Januari 1939 een verslag van zijn bevindingen, waaraan mede hier een en ander ontleend is, terwijl ik hem ook zeer dankbaar ben voor de fraaie foto's, die hij Oedjoeng voor zijn nota ter beschikking stelde en waarvan er enige deze bijdrage verduidelijken. Een afbeelding van de *paniaran* uit

Sihotang is afgedrukt in Tropisch Nederland, jaargang XII, blz. 302 ²⁰).

In de reeds genoemde werken van Ypes, Vergouwen, Warneck en Winkler is reeds veel over de *bioes*-offeranden te vinden, terwijl in de derde jaargang van het Batakse tijdschrift Partoengkoean nog korte beschrijvingen voorkomen van buffeloffers, die na mijn vertrek uit de Bataklanden te Sagala en Pangoeroeran gebracht werden. Aangezien het verloop der plechtigheden in alle landschappen verschilt, moge hier nog de gang van zaken in Sihotang in het kort worden weergegeven.

Martoea oma oma. Na het einde van het jaar, *boehoel ni taon*, dus nadat de padi-oogst achter de rug is, vergaderen de *parbaringin* der vijf onder-*marga* onder leiding van de Pande na bolon op de *togoean na godang* in het centrum van Sihotang, ten einde te bepalen wanneer het *martoea oma oma* zal worden gehouden. Tijdens dit overleg stellen de *parbaringin* meteen vast wie volgens de adat bij het aanstaande *mangase taon* als *soehoet* behoort dienst te doen. Is dit geregeld, dan brengt iedere onder-*marga* gepelde rijst en een rode haan (*manoeek mira*) naar het huis van de *soehoet*. Deze verzamelt twee *parmasan* (vier en veertig *soloep*) zand, *horsik sipailohot* of klevend zand geheten en doet dit in een rijstwan (*andoeri*). In het midden van het zand steekt hij een *waringin*-tak.

Bij elk der vijf rode hanen wordt uit de vleugel een veer getrokken, welke vijf veren kringsgewijs om de *waringin*-tak in het zand gestoken worden.

De *soehoet* vermengt dan het zand met *roebe*-vruchten, waarop de hoofd-*parbaringin* Pande na bolon in zijn *tonggo-tonggo* (gebed) de *sombaon* Ompoe Baganding Toea Saranggean Pardosi aldus om zegen smeekt:

Ba on ma ale ompoeng Baganding Toea Saranggean Pardosi,
noe aeng moelai ma hami mangoela, ba sai gabe ma na hoeoela
hami timboel na pinahan, horas djolma,
d.i.: Voorouder Ompoe Baganding Toea Saranggean Pardosi,

²⁰) Deze afbeelding is gemaakt naar een foto, afkomstig van de heer J. A. Honinge en volgens opgave van Mr C. Tj. Bertling opgenomen als no. 291-2 (1921-13) nr. 17 in de collectie van het Koninklijk Instituut voor de Tropen. De heer Honinge heeft dus waarschijnlijk een buffeloffer meegemaakt voordat het gebruik verboden werd. Vergeefse moeite is gedaan deze heer of iemand onder de Batak-specialisten te vinden, die getuige van een ouderwetse *bioes*-offerande geweest is. Dr Voorhoeve, die mijn aandacht op deze foto vestigde, schreef mij ook nog: In „Ons schoone Indië”, handleiding bij de schoolplaat Karo-Batak-dorp door C. L. van Balen komt als fig. 4 voor een foto van de *parsanggoel na gam-djang* (en andere media) te Sihotang.

wij zullen aan de veldarbeid beginnen; moge al wat geplant wordt voorspoedig groeien, de veestapel zich uitbreiden en de mens gelukkig zijn.

Na dit gebed worden de vijf hanen geslacht; uit het bloed en de ingewanden kunnen de *parbaringin* voorlopig opmaken of er al dan niet een voorspoedig jaar zal aanbreken.

Het vlees van die hanen wordt, smakelijk toe bereid, op een bord de bosgeest Boroe Tindolok²¹⁾ aangeboden, waarbij Pande na bolon een gebed uitspreekt. Daarna doen de *parbaringin* zich er aan te goed.

Na de maaltijd wordt het klevende zand in vijf gelijke delen verdeeld over de hoofden der vijf onder-*marga* ter distributie onder de gezinnen (*ripe*). Het spreekt van zelf, dat het zand niet toereikend is voor de talrijke gezinnen. Daarom voegen de *parbaringin* er ander zand aan toe, waaraan zich door vermenging de magische kracht van de *horsik sipailohot* meedeelt. De *waringin*-tak wordt eveneens in vijf delen verdeeld. Ook daarvan behoort iedere *ripe* een stukje te krijgen. Bij eventueel tekort wordt gehandeld als bij het zand.

Elke *ripe* die aldus een handvol zand en een stukje *waringin*-tak heeft gekregen, moet aan de *parbaringin* van wie hij beide heeft ontvangen, naar vermogen gepelde rijst geven tot een hoeveelheid variërend van één *takkar* (inhoud 1 melkblikje) tot een paar *soloep*. Deze rijst vormt met hun aandelen in de offerspijzen de geenszins overdadige beloning, die de *parbaringin* naast de opbrengst van hun ambtsveld, *oepa parbaringin*, voor hun priesterlijke bemoeienis en streng gereguleerde leefwijze deelachtig worden.

Elke sawahbezitter deponeert het door hem ontvangen gewijde zand met het *waringin*-takje in het midden van zijn vruchtbaarste sawah (*ina ni saba*, letterlijk: moeder van de sawah), waarbij hij in een gebed de *sombaon* smeekt om een voorspoedig jaar en goede oogst. Dit *martoea oma oma* dient bij voorkeur in de maand *sipaha sada* te geschieden²²⁾. Na afloop van die plechtigheid mogen gronden die reeds

²¹⁾ Boroe Tindolok (Winkler t.a.p. blz. 159 zegt Tundolok) is een andere naam voor Boroe na mora, vaak in één adem genoemd met Boraspati ni tano, die bij het *martoea oma oma* ook vaak naast de *sombaon* aangeroepen wordt (Ypes blz. 400). Over deze Boroe na mora zal ik nader spreken.

²²⁾ Anders beschrijft Ypes op blz. 166 en 174 van zijn grote boek deze plechtigheid voor onderscheidenlijk Limbong en Pangoeroeran. Winkler t.a.p. blz. 141 noemt het feest *martoea moma* (das glückhafte Beginnen). Hij is de enige auteur die spreekt over het kleezand, althans meen ik dit terug te vinden in zijn mededeling, dat de *waringin*-tak, hier en daar tezamen met een *sanggar*-rietstengel in

verpand zijn niet ingelost worden, hetgeen met bekkenslag ter algemene kennis gebracht wordt ²³⁾).

In de daarop volgende maanden *sipaha doca* en *sipaha toloe* worden de sawahs bewerkt doch niet beplant.

Marsonom. In de maand *sipaha opat* beleggen de *parbaringin* onder leiding van de Pande na bolon een bijeenkomst in de *togoean na godang* teneinde een dag uit te kiezen voor het houden van de *marsonom*-plechtigheid d.i. het uitzoeken van de zaaipadi, *mamillit boni*. Daartoe slacht men in ieder gezin een kip en leest uit bloed en ingewanden van het dier welk zaad men dit jaar moet uitzaaïen voor het verkrijgen van een goede rijstogst. Elk gezin recht een feestje aan en offert aan de geesten der voorouders ²⁴⁾. Tevens wordt een gedeelte van die dag benut voor het houden van een grote schoonmaak; eet- en kookgerei alsmede het hele huis worden goed gereinigd. Als bijzonderheid zij vermeld dat de *parmahan* (herders) op de weiden, kippen die deze dag buiten de *hoeta* rondlopen, mogen vangen en slachten zonder dat iemand het hun kwalijk mag nemen.

Mangahan-ahoni. De volgende dag trekken de mensen naar de begraafplaatsen, om ze van onkruid te ontdoen en er hun geliefde doden te betreuren. Deze handeling wordt *mangahan-ahoni* genoemd ²⁵⁾.

Gedurende de beide dagen van het *marsonom* en *mangahan-ahoni* mogen de mensen niet werken (*roboe*).

Patangkokkon parboeë si onom bale. In de maand *sipaha lima* vergaderen de *parbaringin* onder leiding van Pande na bolon in de *togoean na godang* om een dag vast te stellen voor het *patangkokkon parboeë si onom bale* d.i. het opdragen der zes *bale* rijst.

Op de vastgestelde dag verzamelen de *parbaringin* zes *bale* (6 *takkar*) gepelde rijst, die zij afdragen aan de *soehoet*. Deze brengt de rijst naar de *togoean*, alwaar alle *parbaringin* weer bijeenkomen. Daar smeekt

de sawah wordt geplant, waarbij „der Zweig in den Ackerboden gesteckt (wird) und unten mit feuchtem weissen Sande umhäufelt“. Over het *sanggar*-riet zal ik later nog iets opmerken. Een uitvoerige beschrijving van het *martoea oma oma* ter gelegenheid van een dorpsstichting geeft I. Tampoebolon in zijn: *Adat mendingan hoeta*, 1935, blz. 18 en v. (met foto). In Boehit plaatst men in het midden van de akker geen *waringin*-tak, doch *bane bane*, een geurig plantje, overeenkomend met onze kruizemunt.

²³⁾ Het is belangwekkend, dat verschillende adatrechtelijke regels verbonden worden aan bepaalde data van de feestkalender.

²⁴⁾ Ypes t.a.p. blz. 175-6 stelt het uitkiezen van de zaaipadi na het allerzielenfeest.

²⁵⁾ Ypes t.a.p. blz. 175 schrijft *mangahanahoni* cfm. Warneck woordenboek blz. 4: „einem Verstorbenen Reis auf 's Grab tragen, als Speise für seinen *begu*“.

Pande na bolon de *sombaon* Ompoe Baganding Toea Saranggean Pardosi om zegen en bij deze plechtigheid wordt tevens bepaald, dat *soehoet* Amar Hoeling voor een jaar visrechten verkrijgt in de beekjes Binanga Bonan Dolok en Sampoeran Bala. Wie in die rivier wil vissen moet eerst van Amar Hoeling vergunning krijgen. Na die handeling mag de *soehoet* geen rechtszaken meer maken en andere mensen mogen hem niet voor de rechter dagen. Ook schuldenmaken is de *soehoet* ten strengste verboden.

Padjoedjoengkon boras. Enige dagen later vergaderen de *parbaringin* wederom onder leiding van Pande na bolon teneinde een dag te bepalen voor het houden van het *padjoedjoengkon boras*, letterlijk het op het hoofd doen dragen van rijstkorrels²⁶). Op de vastgestelde dag komen zij allen in de *hoeta* van de *soehoet* tezamen. Ten behoeve van deze plechtigheid laten zij door twee mindere *parbaringin*, op een ladder een houten bord (*sapa*) gevuld met twintig *soloep* rijst aandragen. Ter weerszijden gaan twee *parbaringin* met in hun handen twee kleinere houten borden met rijst. Eén van de kleine *sapa* is van de *soehoet*, het andere van de gezamenlijke *parbaringin*.

Op het erf voor het huis van de *soehoet* wordt een biggetje aan drie in de grond gestoken stokjes vastgebonden, terwijl allen zich om het diertje verzamelen. Bij deze gelegenheid bepalen de *parbaringin* van de onder-*marga* Sorganimoesoë wie voor het aanstaande *bioes*-offer de verschillende reeds eerder besproken waardigheidsbekleders zullen zijn.

Uit Sorganimoesoë kwam in 1939 de *soehoet*, tevens *pardjoegoek*, voort. Volgens de adat was daarvoor aan de beurt Amar Hoeling, een der *radja na sampoeloe*, die echter reeds op jaren was en voorzag de taak van *pardjoegoek* niet ten volle te kunnen volbrengen aangezien die functie veel van iemands krachten vergt. Derhalve droeg hij dit deel van zijn taak over op zijn zoon Tiodor²⁷). Zijn *marga*-tak leverde in het

²⁶) Ofschoon de beschrijving van het opdragen der zes *bale* rijst en het op het hoofd aanbrengen der rijstkorrels niet erg volledig is, valt er wel uit op te maken, dat de bedoeling is door een gemeenschappelijk heilmaal de broederschap der priesters te sterken en de verschillende functionarissen door het aanbrengen van rijstkorrels op het voorhoofd van smetten te zuiveren. Vgl. H. N. Van der Tuuk, Bataksch-Nederduitsch Woordenboek, 1861, blz. 213.

²⁷) Ofschoon ik Oedjoeng's mededeling, dat de *soehoet* Amarholing de taak van *pardjoegoek* op zijn zoon Tiodor had overgedragen omdat hij zichzelf daarvoor niet krachtig genoeg achtte, heb overgenomen, meen ik toch, dat de ware reden een andere is. De *pardjoegoek* moet een ongehuwde jongeman zijn, die nog niet met vrouwen omgang heeft gehad. In Limbong is de functie van *soehoet* dan ook evenzeer over twee waardigheidsbekleders verdeeld, de *parsidoeng* en de *sibabanggoe* (Ypes t.a.p. blz. 170 schrijft *sibabanggoe*). Het grondwoord is waar-

geheel tien functionarissen t.w. de *soehoet*, de *pardjoegoek*, de *panoe-toeri*, de *panombai*, drie vrouwelijke *panoempahi*, de *goeroe taon*, de *parhara* en de *ama ni parhara*.

Na het aanwijzen van de verschillende waardigheidsbekleders spreekt de *datoe taon* genaamd Tambatoea de *tonggo-tonggo* uit voor het afsmecken van een voorspoedig jaar ²⁸⁾.

Het biggetje wordt dan geslacht en uit bloed, ingewanden en lever kunnen de *parbaringin* aflezen of er een voorspoedig jaar zal aanbreken dan wel of er ziekten zullen uitbreken of andere onheilen (bijvoorbeeld branden) te wachten staan.

Het vlees van het biggetje wordt in 5 gelijke parten verdeeld en met de rijst groepsgewijze door de *parbaringin* genuttigd.

Mamatik. In de maand sipaha pitoe wordt in de *togoean na godang* vergaderd voor het bepalen van de dag van het *mamatik* (letterlijk: besluiten). Op de vastgestelde dag wordt ten huize van de *soehoet* een varkentje genuttigd, waarbij Pande na bolon zegenwensen uitspreekt. Deze handeling die *mamatik* wordt genoemd heeft de bedoeling vast te stellen, dat alle aangewezen waardigheidsbekleders (*pardjoegoek* c.s.) van stonde af zich niet meer kunnen terugtrekken. Het is dus a.h.w. een bekrachtiging van de *padjoedjoengkon boras*.

Zijn alle bijdragen (*goegoe*) voor de bestrijding der kosten van het *bioes*-feest geïnd, dan kopen de *pande na toloe* een geschikte buffel. Bij deze koop zijn aanwezig de *parhara* en de *sipangan paningkiran*. De buffel wordt voorlopig onder het huis van Pande bolon gestald.

Manabe. Wederom vergaderen de *parbaringin*, nu voor het bepalen van de dag der *manabe*-plechtigheid, d.i. het in orde brengen van de hoofddoek van de *pardjoegoek* door de *datoe taon* ²⁹⁾.

schijnlijk *goe* (bult bij een rund), waarmede dan aangeduid wordt, dat de *siba-banggoe* met het offerdier vereenzelvigd wordt.

²⁸⁾ Tambatoea (= die het heil vermeerdert) is hier de eigennaam van de *datoe*, doch het woord dient in het algemeen om de *goeroe taon* aan te duiden. De koeken die wel in de holte van het bovenende van de slachtpaal gedaan worden heten *sagoe sagoe tambatoea* vgl. Winkler t.a.p. blz. 132. *Sitambatoea* is ook de naam van een rijstsoort.

²⁹⁾ *Manabe*, groeten, huldigen. Ofschoon het in de tekst niet tot uitdrukking wordt gebracht, is het zonder meer duidelijk dat met *manabe* de verheffing van de *pardjoegoek* aangeduid wordt. De *pardjoegoek* wordt die dag voor de eerste maal de geweldige *boelang* op het hoofd gezet. Bij elke nieuw opgetreden *parbaringin* geschiedt dit door Pande na bolon. De plechtigheid heet dan *mangam-pehon boelang*, heeft plaats in de *togoean*, waarbij de familie van de nieuwe priester aan de notabelen een maaltijd met *batoe ni santi* aanbiedt. Toespraken worden gehouden, doorspekt met schone oude adatspreuken, waarna tot slot alle *radja* de pas geïnstalleerde functionaris huldigen.

In de middag van de tweede dag voorafgaande aan de offerande (dat was in 1939 dus 7 Januari), wordt bij *partandoek*, *panoetoeri*, *panombai* en *parhara* het haar afgeschoren. Zij mogen tot de eerstvolgende *marsi-toea oma oma* hun haar niet knippen.

Daarna geeft de *soehoet* ter ere van de voorouders een *gondang*-partij, waarna het hem gedurende een jaar verboden is zulk een muziekfeest te arrangeren. Het verloop van dit feest is aldus.

De muziek wordt geopend met het uitspreken van een gebed door de *pardjoegoek*. Aangezien deze in 1939 een nog jeugdig en terzake onbekwaam persoon was, vervulde zijn oom Ompoe Habinsaran die plicht voor hem.

Na het gebed wordt groepsgewijze gedanst, waarbij telkens het merendeel der dansers in extase geraakt. Alle dansers van de *soehoet*-partij brengen vooraf de *pardjoegoek* hulde (*manabeï*).

Na de mannen dansen de vrouwen.

(Slot volgt.)

V. E. KORN.